

Aile Hekimliği

Medikal Akademi Yayıncılık ve Oxford University Press
arasında yapılan özel işbirliği ile yayına hazırlanmıştır.

Textbook Of Family Medicine / Third Edition
Ian R. McWhinney & Thomas Freeman

Çevir Editörü: Prof. Dr. Dilek Güldal

2012 Medikal Akademi Yayıncılık ve Prodüksiyon Tic. Ltd. Şti.
Şişli - İstanbul - Türkiye
www.medikalakademi.com.tr
info@medikalakademi.com.tr
Halaskargazi Cad. No: 172 / 134 Şişli - İstanbul
Tel: 0212 233 90 61

Türkçe 1. Baskı 2012
ISBN - 978-605-462-600-7

Yasalar uyarınca bu eserin yayın hakları Medikal Akademi Yayıncılık ve
Prodüksiyon Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. İzin alınmadan kaynak gösterilemez,
elektronik, mekanik ve diğer yöntemlerle kısmen veya
tamamen kopya edilemez; baskı veya diğer yollarla çoğaltılamaz.

Yayına Hazırlayan:
Medikal Akademi Yayıncılık ve Prodüksiyon Tic. Ltd. Şti.
Yayın Koordinatörü: Hüseyin Kandemir
Kapak tasarımı: Perihan Demirbaş
Grafik Dizgi: Fikir Adamı Reklam Ajansı
Baskı ve Cilt: Sak Ofset Reklamcılık Yayıncılık Matbaacılık San ve Tic.Ltd Şti
Sanayi Mah. 1673 sok. No: 34 Esenyurt / İstanbul
Tel: (0212) 622 63 63

AİLE HEKİMLİĞİ

Üçüncü Basım

Ian R. McWhinney

Onursal Profesör

Batı Ontario Üniversitesi

Schulich Tıp ve Diş Hekimliği Fakültesi

Aile Hekimliği Anabilim Dalı

Thomas Freeman

Anabilim Dalı Başkanı

Batı Ontario Üniversitesi

Schulich Tıp ve Diş Hekimliği Fakültesi

Aile Hekimliği Anabilim Dalı

Çeviri Editörü:

Prof. Dr. Dilek GÜLDAL

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi

Aile Hekimliği Anabilim Dalı

Yardımcı Editörler:

Öğr. Gör. Uzm. Dr. Tolga GÜNVAR

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi

Aile Hekimliği Anabilim Dalı

Prof. Dr. Okay Başak

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi

Aile Hekimliği Anabilim Dalı

Referans: “ ÜÇÜNCÜ BASKI “ ilk olarak İngilizce dilinde 2009 yılında basıldı. Bu tercüme Oxford University Press ile yapılan anlaşma ile basılmıştır.”

Sorumluluk Reddi: Her hakkı saklıdır; bu baskının hiçbir kısmı, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt veya herhangi bir başka biçimde yayıncının önceden yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde çoğaltılamaz, herhangi bir bilgi erişim sisteminde saklanamaz veya herhangi bir biçim veya vasıta ile dağıtılamaz.

Oxford University Press, ne açıkça ne de ima yoluyla bu kitapta yer alan ilaç dozlarının doğru olduğunu ileri sürmemektedir. Bu yüzden de okuyucular, ürün bilgisini ve klinik usullerini, imalatçılar tarafından yayınlanmış en güncel ürün bilgileri ve veri sayfalarını ve en son mesleki ahlak kuralları ve güvenlik yönetmeliklerini göz önünde bulundurarak kontrol etmelidir. Yazarlar ve yayıncılar metindeki herhangi bir hatadan veya bu eserdeki materyallerin yanlış kullanımından veya uygulamasından dolayı herhangi bir sorumluluk veya yasal yükümlülük kabul etmemektedirler.

Oxford University Press, çevirinin doğruluğundan, çevirideki herhangi bir hata, ihmal veya tashihten veya çeviriden kaynaklanan herhangi bir sonuçtan sorumluluk kabul etmez. Bu yeniden baskıda basılan çeviriden yalnızca [Prof. Dr. Dilek GÜLDAL] sorumludur.

Acknowledgement: “TEXTBOOK OF FAMILY MEDICINE, THIRD EDITION” was originally published in English in 2009. This translation is published by arrangement with Oxford University Press, Inc.”

Copyright © 2009 by Oxford University Press, Inc.

Disclaimer: All rights reserved; no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise without the prior written permission of the Publishers.

Oxford University Press makes no representation, express or implied, that the drug dosages in this book are correct. Readers must therefore always check the product information and clinical procedures with the most up-to-date published product information and data sheets provided by the manufacturers and the most recent codes of conduct and safety regulations. The authors and the publishers do not accept responsibility or legal liability for any errors in the text or for the misuse or misapplication of material in this work.

Oxford University Press are not responsible or in any way liable for the accuracy of the translation, for any errors, omissions or inaccuracies, or for any consequences arising therefore. [Prof. Dr. Dilek GÜLDAL] is solely responsible for the translation published in this reprint.

Çevirenler

Ediz YILDIRIM

Öğr. Gör. Uzm. Dr.

DEÜTF Aile Hekimliği AD

Gizem LİMNİLİ

Uzm. Dr.

Uşak UlubeyMustafa Asım Terci ASM

Mehtap KARTAL

Doç. Dr.

DEÜTF Aile Hekimliği AD

Nilgün ÖZÇAKAR

Doç. Dr.

DEÜTF Aile Hekimliği AD

Tolga GÜNVAR

Öğr. Gör. Uzm. Dr.

DEÜTF Aile Hekimliği AD

Vildan MEVSİM

Doç. Dr.

DEÜTF Aile Hekimliği AD

Zeynep GÜNAYI

Uzm. Dr.

Çanakkale Kepez ASM

Betty, Heather ve Julie'nin anısına
ve
Moirra, Kate ve Amy'ye

Her insan ardında bir iz bırakmak ister ama, çok azı böylesi bir izi, kendisinden başka kimseye bir bedel ödetmeden bırakabilir.

Bu, ancak evrensel değerlere sadık kalmak ve onları içselleştirmekle başarılabilir.

Dr. McWhinney'in, bu azınlığın bir üyesi olduğuna inanıyoruz.

Aile hekimliğinin babası, kitabı ve makaleleri ile sadece bir tıp disiplininin temel yaklaşımını resmederek bu disiplinin üyelerine ilham vermekle kalmayıp tüm sağlık çalışanlarını ve hatta tüm insanlığı, daha insancıl ve daha gerçekçi bir anlayışın ışığı ile aydınlatmaktadır.

Dr. McWhinney hepimize gururla savunacağımız ilkeler sunmuş ve yürümekten son derece keyif alacağımız bir yol göstermiştir.

Ian R. McWhinney'i

28 Eylül 2012'de, bu eşsiz eserinin dilimize çevirisinin basımı sırasında kaybettik.

Bu değerli insanın kaybından duyduğumuz üzüntüyü sizlerle paylaşırken onun örnek yaşamını ve hepimizin hayatlarına dokunuşunu kutluyoruz.

Çeviri Editörleri

Önsöz

İki tür ders kitabı vardır: bir alandaki bilgileri kapsamayı hedefleyenler ya da o alanı tanımlamak ve kavramsallaştırmayı amaçlayanlar. Bu kitap ikinci türdendir. Klinik disiplinlerdeki ders kitaplarının çoğu hastalıkları sınıflayan geleneksel sistem uyarınca yapılandırılmıştır. Bu yapıya uyum gösteren bir aile hekimliği metni iki zorlukla karşı karşıyadır. Aile hekimleri klinik sorunlarla hastalık kategorilerine sınıflandırılmadan önce karşılaşır. İlke olarak aile hekimleri her tür sorun için vardır. Bu nedenle, nadir durumlar dahil, aile hekimliği uygulamasında karşılaşılmayacak bir hastalık yoktur. Eğer bir metin tüm alanı kapsamaya çalışırsa, sulandırılmış bir dâhiliye kitabı haline gelme riskini taşır. Daha da ciddi olarak, aile hekimliği diğer disiplinlerin çoğundan bazı temel yönlerde farklılık gösterir. Şöyle ki; aile hekimliğinde de bazen kullanılsa da geleneksel yapı, bizim disiplinimiz için doğal olan organizmaya yönelik düşünme ile uyuşmamaktadır.

Üçüncü baskı iki yazara sahip olmakla bir ilki gerçekleştirmektedir. Bu ders kitabının ilk iki baskısının yazarı olan IanMcWhinney, Cambridge Üniversitesi'nden 1949'da mezun oldu, Londra'da Saint Bartholomew Hastanesi'nde intörlük ve Warwick hastanesinde bir yıl iç hastalıkları uygulaması sonrasında Stratford-on-Avon'da mesleğe giriş yaptı. 1968'de Batı Ontario üniversitesi Aile Hekimliği Bölümünün ilk profesörü oldu. Batı Ontario Üniversitesi Schulich Tıp ve Diş Hekimliği Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı'nda profesör olan Thomas Freeman, Batı Ontario üniversitesinden 1976'da mezun oldu ve aile hekimliği konusundaki eğitimini Nova Scotia Halifax'ta Dalhousie Üniversitesinde tamamladı. Ontario Woodstock'da 11 yıl mesleğini sürdürdükten sonra 1989'da Batı Ontario Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalının tam zamanlı bir üyesi oldu.

McWhinney ve Freeman'ın uzun süre birlikte çalışmış olması ve aile hekimliği üzerindeki görüşlerinin birbirine yakınlığı yeni baskıda önemli bir rol oynamıştır.

Bir yıldan fazla bir süreyle her hafta bir araya gelerek ikinci baskının her sayfasını okumuşlardır. Modası geçmiş olduğu konusunda hemfikir oldukları bölümler kitaptan çıkarılmıştır. Yeni maddeler aralarında tartışılmış, yazılmış ve üçüncü baskıya dâhil edilmiştir. Her bölüm buna uygun olarak dikkatle incelenip değişiklikler yapılmıştır. Hatırı sayılır ölçüde yeni maddeler eklenmiştir. Yeni teknolojilerin etkileri birlikte tartışılmış ve etkilenen bölümler değiştirilmiştir. Örneğin elektronik iletişimdeki gelişmeler, ikinci baskı Bölüm 9'da çok sayıda sayfayı kap-layan özel durumlar için yapılan işlemlerin uzun alfabetik listesini gereksiz kılmıştır.

Beş klinik bölüm (11 ila 15 arası bölümler) temel ilkeler üzerine olan kısmı (1 ila 10 arası bölümler) örneklerle açıklamak üzere ikinci baskıda yer almıştır. Bu kitap klinik aile hekimliğinin tüm alanını kapsamak üzere yola çıkmıyor. Bölümlerden üçü belirtilere (boğaz ağrısı, baş ağrısı ve halsizlik), biri geleneksel hastalık sınıflamasına (diyabet) ve biri de fizyolojik değişken / risk faktörlerine yöneliktir. 10 yıl içinde beş bölüm güncel olmaktan çıkmış, alternatif ya da tamamlayıcı tıp üzerine olan bölüm de dâhil olmak üzere, tümü incelenip güncelleştirilmiştir. Kayıtlar, evde bakım, paylaşılmış bakım ve meslek uygulaması yönetimi konularında büyük gelişmeler gerçekleştirildiğinden, bu bölümlerde önemli değişiklikler yapılmıştır.

Tedavi bölümünde öneriler bölümün yazıldığı zamandaki uzman görüşleri ile uyumludur. Zaman geçtikçe bunlar kaçınılmaz olarak güncelliğini yitireceğinden daha güncel öneriler konusunda görüşlere başvurulması gereği doğacaktır. Günümüzde farmakoterapi bilgisi açısından herhangi bir ders kitabının yeterli bir kaynak olarak kabul edilebileceği kuşkuludur. Özel önem arz etmediği sürece ilaç dozları verilmemiştir.

Elinizdeki kitap, aslında yayın hayatına 1981'de *Aile Hekimliğine Bir Giriş* olarak başlayan kitabın üçüncü baskısıdır. 1989'daki baskıda klinik bölümler ve aile hekimliği uygulaması üzerine bir kısım eklenmiştir. Kitap ve sunduğu düşünceler disiplinin gelişimiyle serpilip ortaya çıkmıştır. Önemli konular kitap boyunca irdeleniyor. Örneğin, klinik karar verme ve hastalık öyküsü birçok bölümde, kitabın diğer bölümleri ve olgu sunumlarına göndermelerle birlikte karşımıza çıkıyor. Kitabı, birbiriyle bağlantısı olmayan bölümler dizisinden çok bir bütün olarak hayalimizde canlandırdık. Bu yüzden bir bütün olarak okunmak üzere tasarlanmıştır. Bazı temel düşüncelere dayandırmaya çabaladığımızdan, okuyucuların kitabı kendi deneyimleri üzerine düşünebilmeleri için bir yardımcı olarak görmelerini ümit ediyoruz.

Londra, Ontario
2008

Ian R. McWhinney
Thomas Freeman

Teşekkür

Aile hekimliği Kitabı'nın bu baskısında birçok kişi bize yardımcı oldu. Sandra Richard Mohamed taslağı düzenleyip hazırladı ve aramızda iletişimi sağlama görevini üstlendi. Kitap son aşamalarına ulaştığında Andrea Burt, Leslie Meredith ve Nicole Robinson taslakta son rötuşlara yardımcı oldu ve Nuala Marshall tablolar üzerinde çalıştı. Judith Belle Brown, John Feightner, Stewart Harris, Rob Petrella ve Eric Wong bölümleri okuyarak ve eleştirdiler. Moira Stewart Klinik Yöntem bölümünde ve daha bir çok alanda sayısız katkılar sağladı. Kanada Aile Hekimliği Koleji Kütüphanesinde Lynn Dunikowski ve ekibi, gerekli kaynakların bulunmasında paha biçilmez bir destek sağladılar. Michelle Homer ilk yaz döneminde toplantılarımızda bizimle oturarak araştırmalara yardımcı oldu ve tartışmalarımıza katkı sağladı.

Önceden olduğu gibi, olgu sunumlarını sağlama konusunda John Biehn, Dorothy Haswell, Eric McCracken ve John Sangster'a minnettarız.

Oxford üniversitesi Yayınevi Tıp Editörü Bill Lamsback'e, Klinik Tıp Yardımcı Editörü Ciara Vincent'a ve Anupama Gopinath'a teşekkür ederiz.

Çeviri Editörünün Önsözü

Ülkemizdeki gelişmesine en başından beri tanık olduğum aile hekimliği, meslek hayatımın kilometre taşlarından en önemlisini oluşturmuştur. Bu, tarihi okumak değil bizzat yaşamak anlamında oldukça heyecan verici bir süreç. Bu sürecin farklı yönleri ile değerlendirilmesi, yaşandıktan çok sonra yine bu alanın uzmanlarınca yapılacaktır, bu da bize bu döneme ait önemli bilgileri kaydetmek sorumluluğunu yüklüyor. Eldeki belgeleri, henüz çok canlı olan anıları toparlayarak bu sorumluluğu yerine getirmeye yönelik bir çalışma, kuşkusuz gelecek kuşaklar tarafından şükranla karşılanacaktır.

Öte yandan kendi dilimizde aile hekimliğinin özgün yaklaşımına dayalı klinik kitapların oluşturulması, aile hekimliği disiplininin yaşaması ve gelişmesi için zorunlu bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bu konuda bir çok aile hekimliği akademisyeni ya da uygulayıcısının tamamlanmış ya da halen hazırlığı devam eden azımsanmayacak sayıda çalışması bulunmaktadır.

Eksik kalan bir alan ise disiplinin temel ilke ve yaklaşımlarının kendi özgün kültür, ortam ve koşullarımızda nasıl şekillendiği ile ilgili bilgi ve deneyimimizin yansıtılmasıdır. Bu görevin yerine getirilmesindeki eksikliğin nedeni bu görevi üstlenmesi gereken kişilerin görevlerini yerine getirmekten kaçınmaları değildir. Bu yazının sahibi olarak en azından kendi adıma bu sorumluluğu taşıdığımı ve taşıyan bir çok hocamın var olduğunu bildiğimi söylemeliyim. Ancak özgün bir birikimin aktarılması için önce var olması gerekir. Aile hekimliği bir uzmanlık alanı olarak 1985’lerden beri varlığını sürdürse de ülkemizde ortaya çıkışı, karşılaştığı zorluklar ve uygulanış biçimi disiplini ile uygulamanın buluşması arasında önemli engeller oluşturmuştur. Her ne kadar Aile Hekimliği uygulaması kendinden önceki birinci basamak deneyiminin üzerinde yükselse de o dönemin sınırları ve derinliği tanımlanmamış pratisyen hekimliği ile arasında önemli farklar mevcuttur. Bu nedenle artan bir ivme ile biriken deneyimlerimizin aktarıldığı bir kitaba, daha zaman olduğunu düşünüyorum. Ancak bu durum sorumluluklarımızı yerine getirmemiz için bir engel oluşturmamalıdır. Her dönemin kendine özgü gereksinimlerini karşılama yolları vardır.

Aile Hekimliği ile ilgili bir kitabı ilk görüşüm 1990’ların başında, uzman olduktan bir süre sonraydı. Tanıdığım bir kitapçı “sizin ilgileneceğinizi düşündüğüm bir kitap var elimde” dediği zaman aslında o da isim benzerliğinden kuşkulanıyordu. RACKEL’in Textbook of Family Medicine kitabını gördüğüm zaman müthiş bir şaşkınlık ve sevince kapıldım. Ne yazık ki o dönemde aldığımız uzmanlık eğitimi bizi aile hekimliğinin ilkeleri ile tanıştırmaktan çok uzaktı. Bir disiplinin kendi bilimsel birikimi olmaksızın disiplin olamayacağı açıktır. İlk kez bir disiplinin üyesi olduğuma dair inancım hiç bir kuşkuya yer bırakmıyordu. Bu cesaret verici başlangıçtan sonra aile hekimliğinin bilimsel birikiminin izlerini araştırmaya başladım. Mc Whinney’in Aile Hekimliği kitabıyla bu iz sürme sırasında karşılaştım.

Bu kitap, aile hekimliğinin nereden doğduğu, neden ve nasıl bir disiplin olduğu, bir aile hekiminin ne gibi özellikleri olması gerektiği konularında yazılmış en temel kitaplardan birisidir. Yıllarca kitabı bir çok meslekdaşımıza, asistanımıza ya da aile hekimliğini öğrenmek isteyen diğer uzman hekimlere orjinal dilinden okumaları için tavsiye ettim. Ama kitabın felsefi ve sosyal içeriği, okunabilmesi ve anlaşılabilmesi için çok iyi bir yabancı dil bilgisi gerektiriyordu. Bu nedenle aile hekimliğinin temellerini çok ustaca anlatsa da kitabın gerektiği kadar okunamadığını endişeyle gözlemledim. Aile hekimliği akademisyenleri olarak her zaman bu kitabın anlattığı gerçeklerden yararlanmaya çalıştık. Ancak kitabın barındırdığı bilgi hazinesinin ihtiyacı olanlarca paylaşılamaması hep üzüntü duymamıza neden oldu. Elinizdeki kitap aile hekimliğinin evrensel ilkelerini tüm yönleri ile aktaran bir ders kitabı-klasik haline gelmiş önemli bir eserdir. Bu esere ekleyeceklerimiz birikene kadar dilimize çevirisi ile yetineceğiz.

Bu kitap sadece aile hekimlerini değil, tıp ile uğraşan tüm mesleklerin dikkatle okuması gereken bir kitaptır. Bu kitapta özellikle farklı ortamların sağlık bakımını nasıl etkilediğini görerek herkesin kendine göre bir anlayış geliştirmesi mümkündür. Eserin aile hekimliğinin sevgi dolu ve bir o kadar da engeller ve zorluklarla bezenmiş yolunda size önemli bir rehber olacağını düşünüyorum.

Prof. Dr. Dilek GÜLDAL

İçindekiler

Bölüm I - Temel İlkeler

1. Aile Hekimliğinin Kökeni, 3
2. Aile Hekimliğinin İlkeleri, 13
3. Rahatsızlık ve Toplum, 30
4. Aile Hekimliğinin Profili, 39
5. Aile Hekimliğinin Felsefi ve Bilimsel Temelleri, 55
6. Rahatsızlık, Hastalık ve İyileşme, 92
7. Hasta – Hekim İletişimi, 115
8. Klinik Yöntem, 140
9. Sağlığın Geliştirilmesi ve Hastalıkların Önlenmesi, 193
10. Sağlıkta ve Hastalıkta Aile, 217

Bölüm II - Klinik Sorunlar

11. Akut Boğaz Ağrısı, 251
12. Baş ağrısı, 266
13. Halsizlik, 285
14. Hipertansiyon, 310
15. Diyabet, 335

Bölüm III - Aile Hekimliğinin Uygulanması

- 16. Evde Bakım, 363
- 17. Kayıtlar, 375
- 18. Konsültasyon ve Sevk, 379
- 19. Sağlık Meslekleri, 387
- 20. Toplumsal Hizmet Ağı, 396
- 21. Alternatif veya Tamamlayıcı Tıp, 401
- 22. Aile Hekimliği Biriminin Yönetimi, 413

Bölüm IV - Eğitim ve Araştırma

- 23. Sürekli Öğrenme, 425
- 24. Aile Hekimliğinde Araştırma, 430

İndeks, 445